

PACIENT S KARDIOSTIMULÁTOREM/ICD V TERMINÁLNÍM STADIU A PROBLEMATIKA JEJICH DEAKIVACE

AUTOR: Šárka Kuchtová, DiS.

SPOLUAUTOR: Bc. Lucia Miháliková

Mgr. Jana Kovalčíková

Kardiologická klinika 2.LF UK FN v Motole

LEGISLATIVA V ČR

- **Zákon o zdravotních službách (č.372/2011 Sb.) – Dříve vyslovené přání**
- **Každý člověk může předem vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí pro případ, že jeho zdravotní stav mu nedovolí tento souhlas či nesouhlas vyslovit**
- **Dříve vyslovené přání musí mít písemnou formu a musí být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta. Součástí musí být také písemné poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí (praktickým lékařem nebo specialistou v oboru, s nímž dříve vyslovené přání souvisí).**
- **Pacient může Dříve vyslovené přání učinit také při přijetí do zdrav.zařízení nebo kdykoliv v průběhu hospitalizace – vztahuje se pouze na poskytování péče tímto konkrétním zdrav.zařízením. V tomto případě není třeba úředně ověřený podpis pacienta – zaznamená se do zdrav.dokumentace a tento záznam podepíše zdrav.pracovník a další svědek.**

PODMÍNKY UPLATNĚNÍ DŘÍVE VYSLOVENÉHO PŘÁNÍ

- Pacient není schopen vyslovit svůj souhlas nebo nesouhlas
- Poskytovatel péče musí mít Dříve vyslovené přání k dispozici
- Vznik situace, která byla přáním formulovaná
- **DŘÍVE VYSLOVENÉ PŘÁNÍ NELZE RESPEKTOVAT, POKUD NABÁDÁ K POSTUPŮM VEDOUCÍM K AKTIVNÍMU ZPŮSOBENÍ SMRTI**
- Dříve vyslovené přání dále nemůže být splněno, pokud by to mohlo ohrozit jiné osoby
- Lékař také nemusí respektovat Dříve vyslovené přání za situace, kdy došlo k tak velkému vývoji léčebných metod od doby, kdy pacient vůli sepsal, že lze předpokládat pacientův souhlas, pokud by měl k dispozici tyto informace
- Dříve vyslovené přání nelze respektovat v situaci, kdy poskytovatel zdr.péče neměl přání k dispozici a započal úkony, jejichž přerušlení by vedlo k aktivnímu způsobení smrti

PODMÍNKY UPLATNĚNÍ DŘÍVE VYSLOVENÉHO PŘÁNÍ

- Pokud jsou splněny podmínky pro uplatnění Dříve vysloveného přání a zároveň není dán žádný z případů, kdy nelze přání respektovat, je přání pacienta pro poskytovatele zdravotnických služeb závazné
- **POKUD PACIENT VE DŘÍVE VYSLOVENÉM PŘÁNÍ ODMÍTL URČITÝ ZÁKROK A PŘÍSLUŠNÝ ZDR.PRACOVNÍK O TOMTO PŘÁNÍ VÍ, NEMĚL BY TENTO ZÁKROK PROVÉST ANI V PŘÍPADĚ, KDY JE NEZBYTNÝ PRO ZÁCHRANU ŽIVOTA PACIENTA**
- Ve Dříve vysloveném přání je možné odmítnout jakoukoliv léčbu, tedy i léčbu nutnou k záchraně života
- I při splnění všech podmínek Dříve vysloveného přání lze očekávat, že poskytovatel zdr.služeb bude mít při sebemenší pochybnosti tendenci léčbu spíše provést (hrozba trestněprávního postihu při neposkytnutí léčby versus občanskoprávní spor při provedení léčby v rozporu s Dříve vysloveným přáním pacienta)

NEGATIVNÍ REVERS

- Podmínkou je plně orientovaný pacient při vědomí
- **PACIENTOVI LZE BEZ JEHO SOUHLASU PROVÉST POUZE NEODKLADNOU PÉČI, a to v případě, kdy mu jeho zdravotní stav neumožňuje tento souhlas vyslovit.**

ZAHRANIČNÍ STUDIE – ICD STUDIE HOLANDSKO 2013

- 294 respondentů
- 68% si je vědomých, že je možné ICD deaktivovat
- 95% věří, že je důležité o této skutečnosti pacienta informovat, ideálně ještě před implantací (49%)
- 195 respondentů si přálo deaktivaci ICD, pokud by se ocitli v terminálním stadiu nemoci

ZAHRANIČNÍ STUDIE – AUSTRÁLIE 2016

- Deaktivace ICD se nerovná smrti. Jedná se o odstranění potenciálu léčby komorových arytmií, což může být v terminálním stadiu vhodné. Pokud je paliativní léčba cílem, měla by se vzít do úvahy deaktivace ICD. Pacient má právo si vybrat, kterou léčbu podstoupí, a kterou přeruší. Musí ovšem splňovat podmínky pro vědomý informovaný souhlas a musí znát všechny okolnosti léčby a prognózu onemocnění.
- Deaktivace PM u dependentních pacientů je otázka eutanazie, avšak odmítnutí léčby v terminálním stadiu života je legální a etické. Z tohoto pohledu deaktivace PM u terminálně nemocného za účelem umožnění přirozeného průběhu nemoci je potenciálně přístupný akt.
- Je všeobecně akceptované, že deaktivace ICD u pacientů v terminálním stadiu nemoci je rozumné. Naopak deaktivace PM by měla být posuzovaná jinak a za zvláštních podmínek.

ZAHRANIČNÍ STUDIE - USA 2010

- 658 respondentů, 3 skupiny – pacienti, zdravotničtí profsionálové, právníci
- V případě ICD většina respondentů ze všech 3 skupin souhlasí s jeho deaktivací v terminálním stadiu onemocnění, rovněž u PM-non dependentních nemocných. V případě PM-dependentních nemocných souhlasí s jeho deaktivací podstatně více právníků než zdrav.profesionálů a pacientů.
- Výrazně více právníků než zdravotníků a pacientů se domnívá, že deaktivace zařízení je legální bez ohledu na to, zda jde o ICD nebo kardiostimulátor. Zdravotníci vnímají deaktivaci ICD jako víc zákonnou než deaktivaci PM.
- Většina zdravotníků uvedla, že byli někdy v situaci, že pacient a nebo jeho příbuzný vyžadoval deaktivaci ICD/PM.
- Rozdíl mezi eutanazií a deaktivací přístroje: Při deaktivaci přístroje není záměrem urychlit smrt, ale odstranit terapii, která je vnímaná jako zátěž. S přihlédnutím na Práva pacienta by to mělo být chápáno jako právo na odmítnutí nechtěné léčby, a ne právo na smrt.

EHRA (EUROPEAN HEART RHYTHM ASSOCIATION) 2008

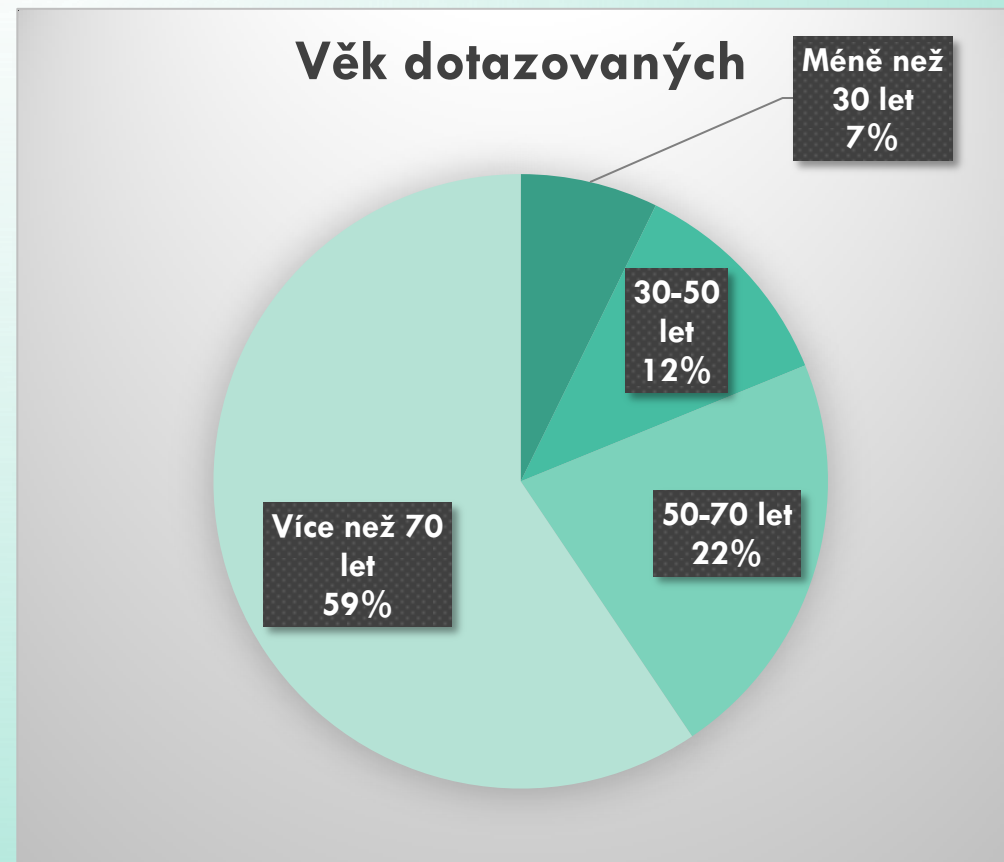
- U terminálně nemocných by měla být povaha a funkce ICD/PM vždy přezkoumána, a to v závislosti na stavu a prognóze pacienta. Kardiostimulátory a defibrilátory jsou léčebné postupy a podléhají stejným etickým a klinickým aspektům jako kterákoliv jiná léčba.
- Stimulace jako probíhající léčba není pro pacienta vnímatelná, a proto pravděpodobně nepřispívá k utrpení pacienta. Nicméně není nutné zbytečně prodlužovat život pacienta v terminálním stadiu. Ukončení stimulace u pacienta závislého na kardiostimulátoru může urychlit smrt a dá se o ní tvrdit, že je v rozporu se všeobecně platnými principy paliativní léčby, na druhé straně přerušení stimulační léčby by se mělo odlišit od eutanazie a nebo asistované sebevraždy.
- Šoky způsobené ICD mohou být považované za srovnatelné uplatňování resuscitačního úsilí a mohou způsobovat pacientovi utrpení. Deaktivace antitachykardiálních terapií (ICD) by se měla vnímat podobně jako DNR.

EHRA (EUROPEAN HEART RHYTHM ASSOCIATION) 2008

- U pacientů v terminálním stadiu s ICD by se mělo vždy posoudit:
- 1) Celkový stav srdce pacienta: obzvláště chronické srdeční selhání může být komplikované opakovanými epizodami komorových arytmií, což může vést ke zvýšenému výskytu výbojů
- 2) Zhoršení celkového klinického stavu pacienta v důsledku koexistenčních onemocnění jako je rakovina, cévní mozková příhoda, demence....Pro pacienta v terminálním stadiu onemocnění může být i pouhý jeden výboj z ICD považován za výrazně škodlivý.
- 3) Očekávaná délka přežití a bezvýslednost léčby: Koncept neúčinnosti terapie by mohl být přidělen tehdy, když už ICD není schopný obnovit stabilní srdeční rytmus.
- Jakékoliv rozhodnutí o deaktivaci ICD se musí jasně zaměřit primárně na zmírnění bolesti a nepohodlí pacienta
- Před deaktivací zařízení musí vždy předcházet nová diskuse s pacientem a získání písemného souhlasu pacienta i svědeckého prohlášení

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

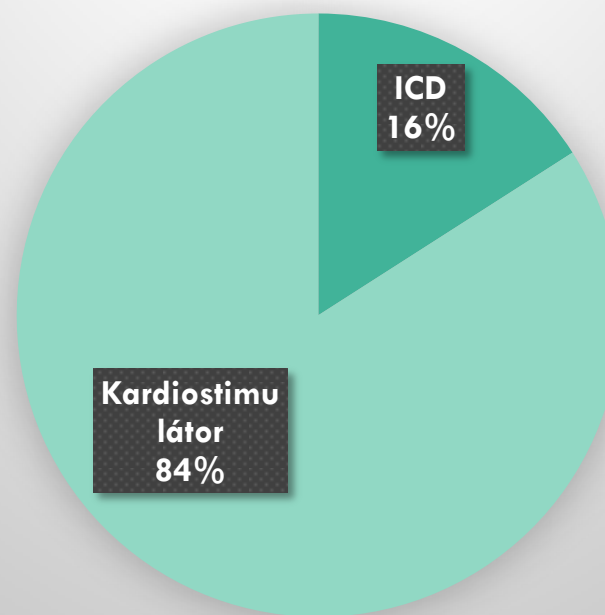
Věk dotazovaných	Počet	Počet v %
Méně než 30 let	5	7,25%
30-50 let	8	11,59%
50-70 let	15	21,74%
Více než 70 let	41	59,42%
Celkem	69	100,00%

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

Typ přístroje	Počet	Počet v %
ICD	11	15,94%
Kardiostimulátor	58	84,06%
Celkem	69	100,00%

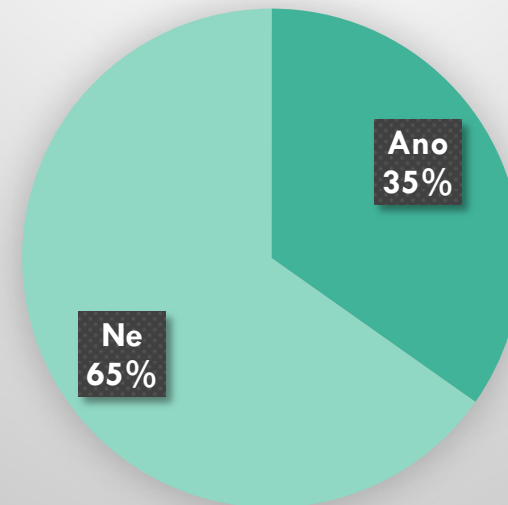
Typ implantovaného přístroje

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

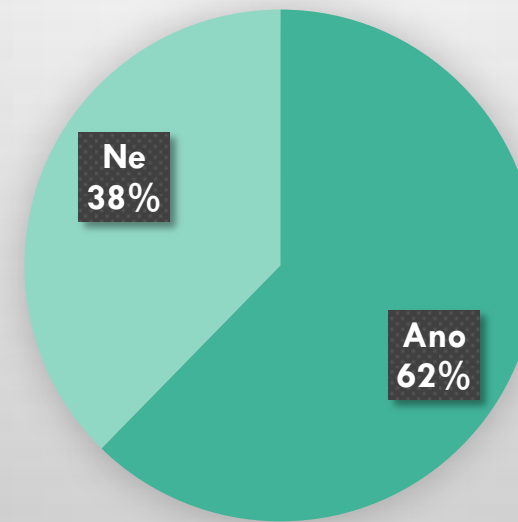
Informovanost o Dříve vysloveném přání	Počet	Počet v %
Ano	24	34,78%
Ne	45	65,22%
Celkem	69	100,00%

INFORMOVANOST O DŘÍVE VYSLOVENÉM PŘÁNÍ

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

Odpověď na otázku, jestli někdy respondenti přemýšleli nad tím, že by se mohli ocitnout v terminálním stadiu nemoci a TKS/ICD by mohl jejich život prodloužit

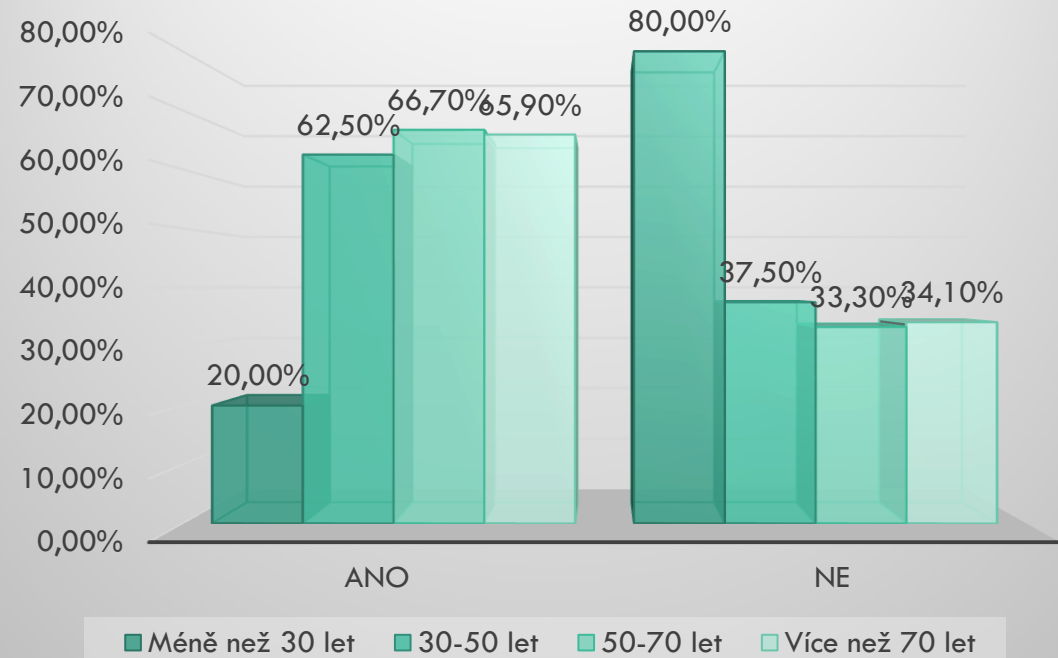

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	43	62,32%
Ne	26	37,68%
Celkem	69	100,00%

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

Odpověď	Méně než 30 let	30-50 let	50-70 let	Více než 70 let
Ano	20,00%	62,50%	66,70%	65,90%
Ne	80,00%	37,50%	33,30%	34,10%
Celkem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

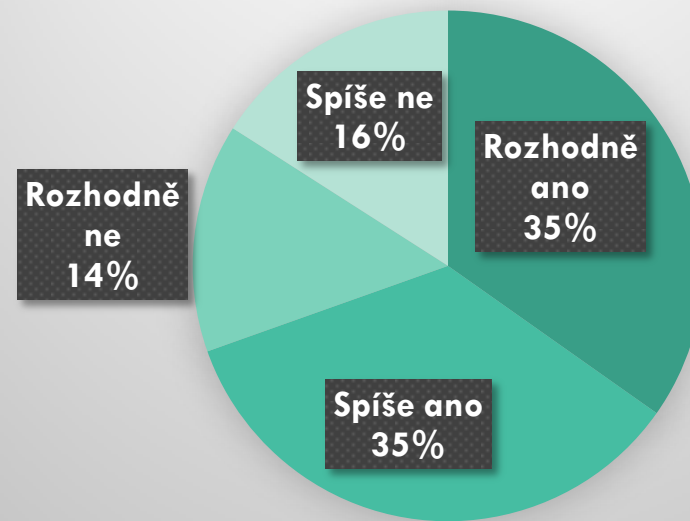
**Odpovědi na otázku, jestli dotazovaní uvažovali o tom, že by se mohli ocitnout v terminálním stadiu a TKS/ICD by jim mohl prodloužit život-
porovnání odpovědí z hlediska věku**

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

Odpověď	Počet	Počet v %
Rozhodně ano	24	34,78%
Spíše ano	24	34,78%
Rozhodně ne	10	14,49%
Spíše ne	11	15,94%
Celkem	69	100,00%

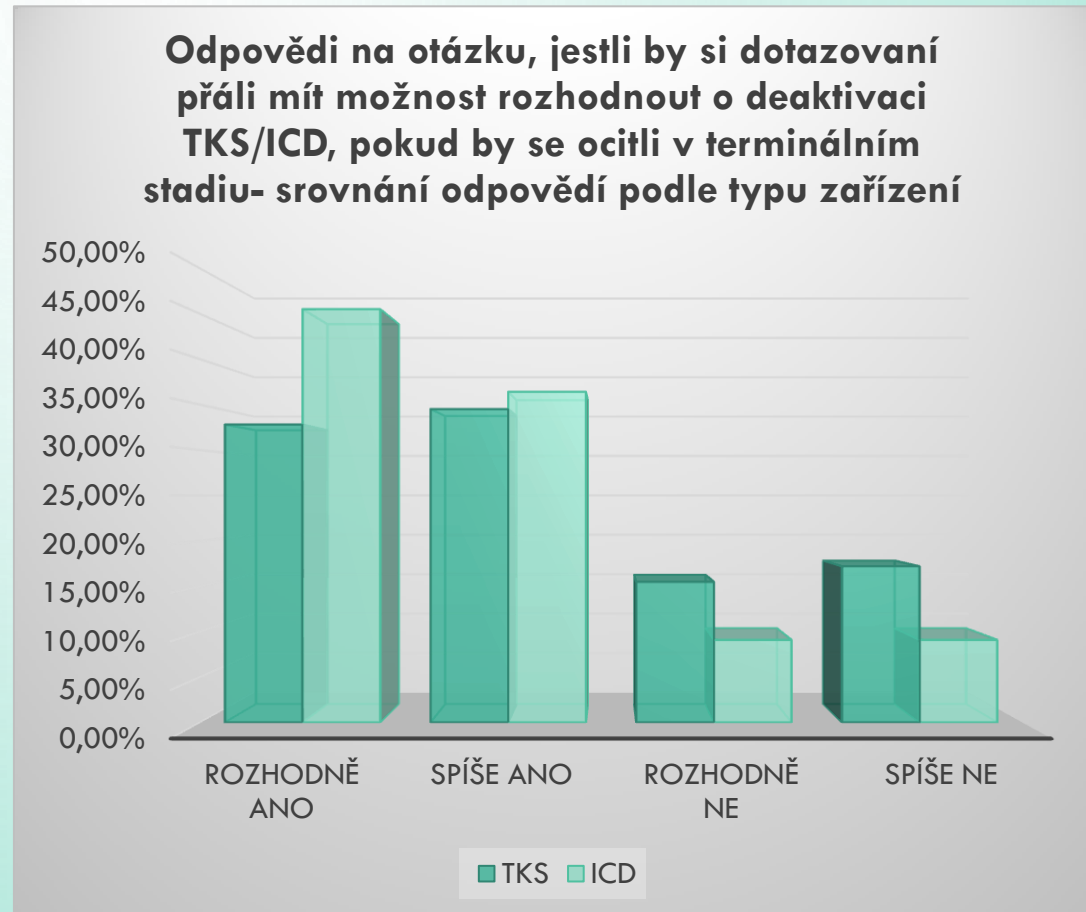
Odpovědi na otázku, jestli by dotazovaní chtěli mít možnost rozhodnout o deaktivaci ICD/TKS, pokud by se ocitli v terminálním stadiu

VÝSLEDKY ANKETY MEZI PACIENTY

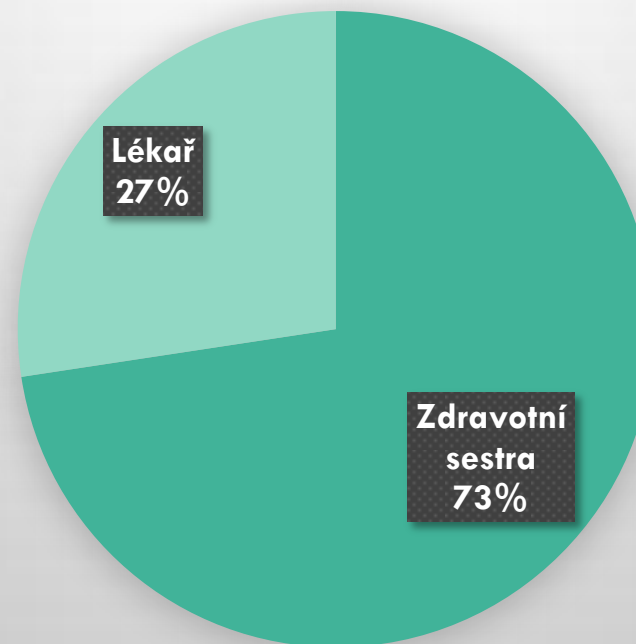
Odpověď	TKS	ICD
Rozhodně ano	32,80%	45,50%
Spíše ano	34,50%	36,40%
Rozhodně ne	15,50%	9,10%
Spíše ne	17,20%	9,10%
Celkem	100,00%	100,10%

VÝSLEDKY ANKETY MEZI ZDRAVOTNÍKY

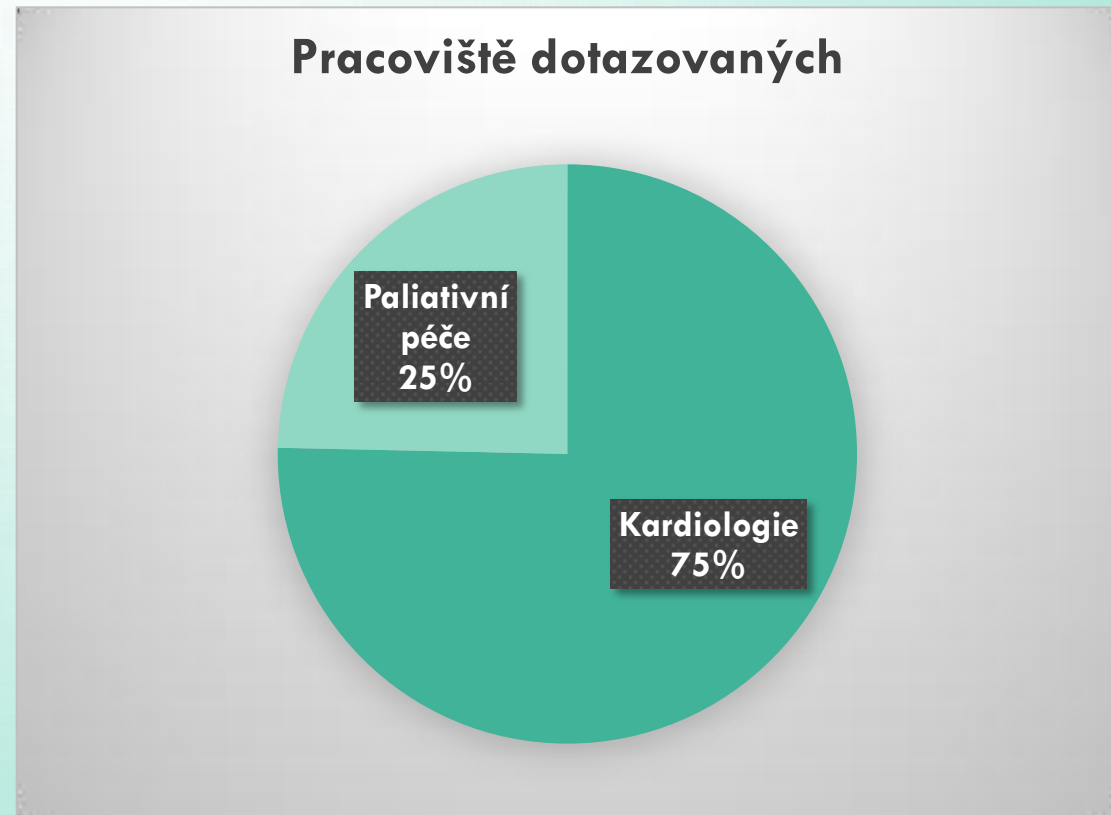
Pracovní zařazení	Počet	Počet v %
Zdravotní sestra	53,00	72,60%
Lékař	20,00	27,40%
Celkem	73,00	100,00%

Pracovní zařazení dotazovaných

VÝSLEDKY ANKETY MEZI ZDRAVOTNÍKY

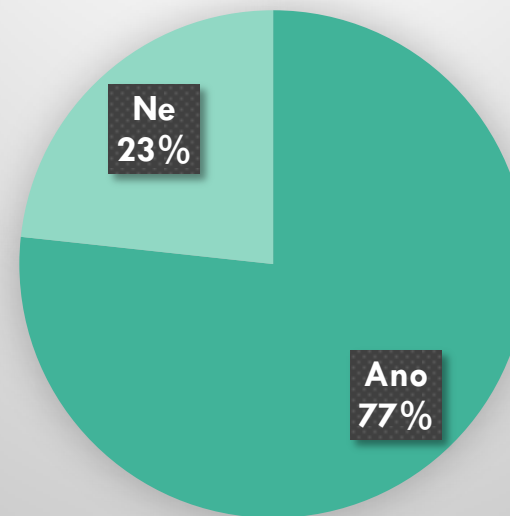
Pracoviště	Počet	Počet v %
Kardiologie	55	75,34%
Paliativní péče	18	24,66%
Celkem	73	100,00%

VÝSLEDKY ANKETY MEZI ZDRAVOTNÍKY

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	56	76,71%
Ne	17	23,29%
Celkem	73	100,00%

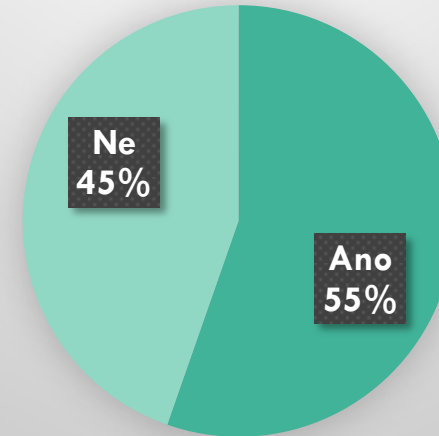
Odpovědi na otázku, jestli se dotazovaní někdy setkali s pacientem s ICD/TKS v terminálním stadiu

VÝSLEDKY ANKETY MEZI ZDRAVOTNÍKY

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	31	55,36%
Ne	25	44,64%
Celkem	56	100,00%

Odpovědi na otázku, jestli pacient/rodina uvažovali o deaktivaci a nebo o ni požádali (odpovídali ti, kteří odpověděli kladně na předchozí otázku)

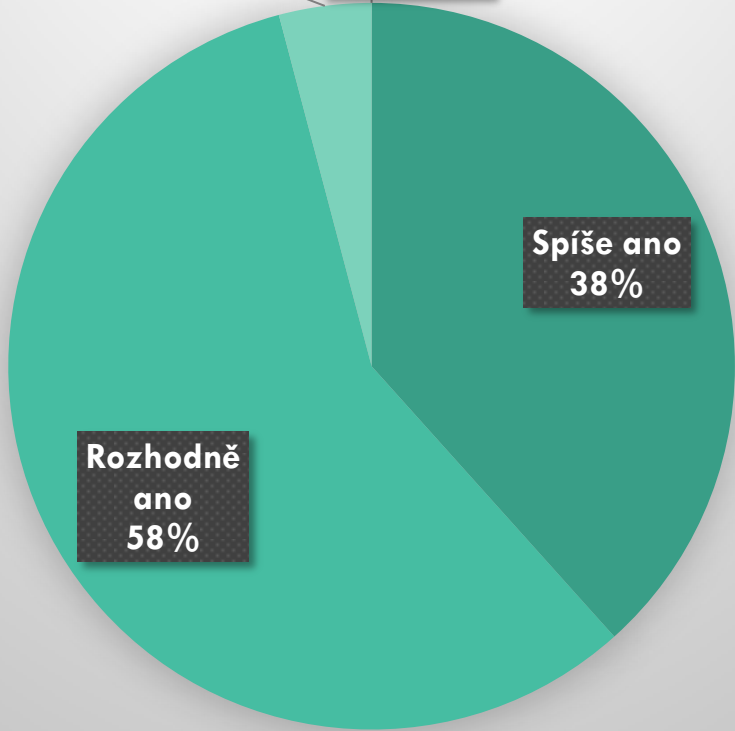
VÝSLEDKY ANKETY MEZI ZDRAVOTNÍKY

Spíše ne 4%
Odpovědi na otázku, jestli respondenti souhlasí s deaktivací ICD

Rozhodně ne 0%

Spíše ano 38%

Rozhodně ano 58%

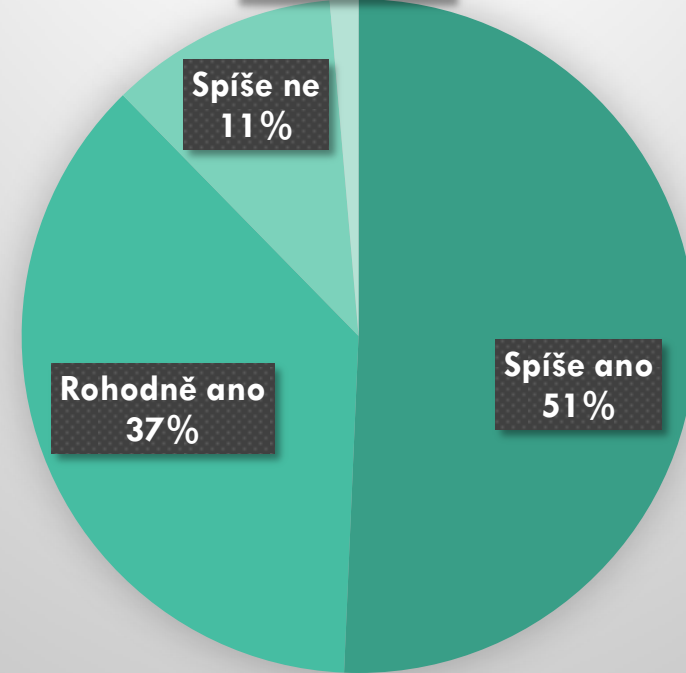
Odpovědi na otázku, jestli dotazovaní souhlasí s deaktivací kardiostimulátoru

Rozhodně ne 1%

Spíše ne 11%

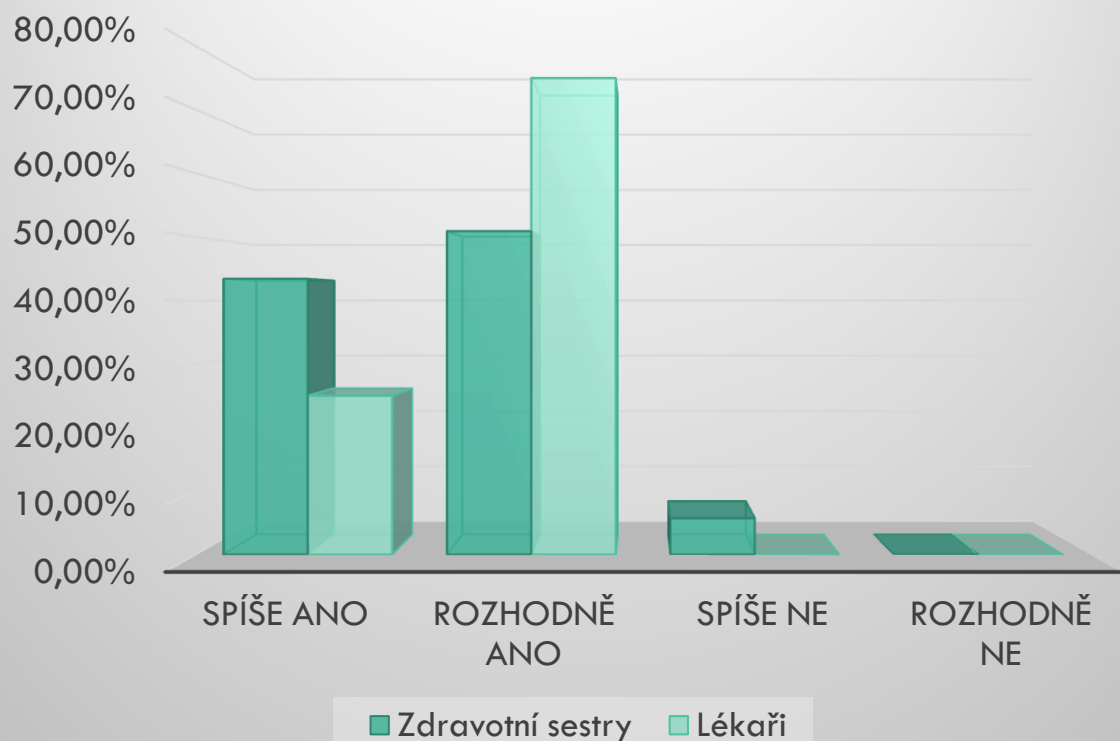
Rozhodně ano 37%

Spíše ano 51%

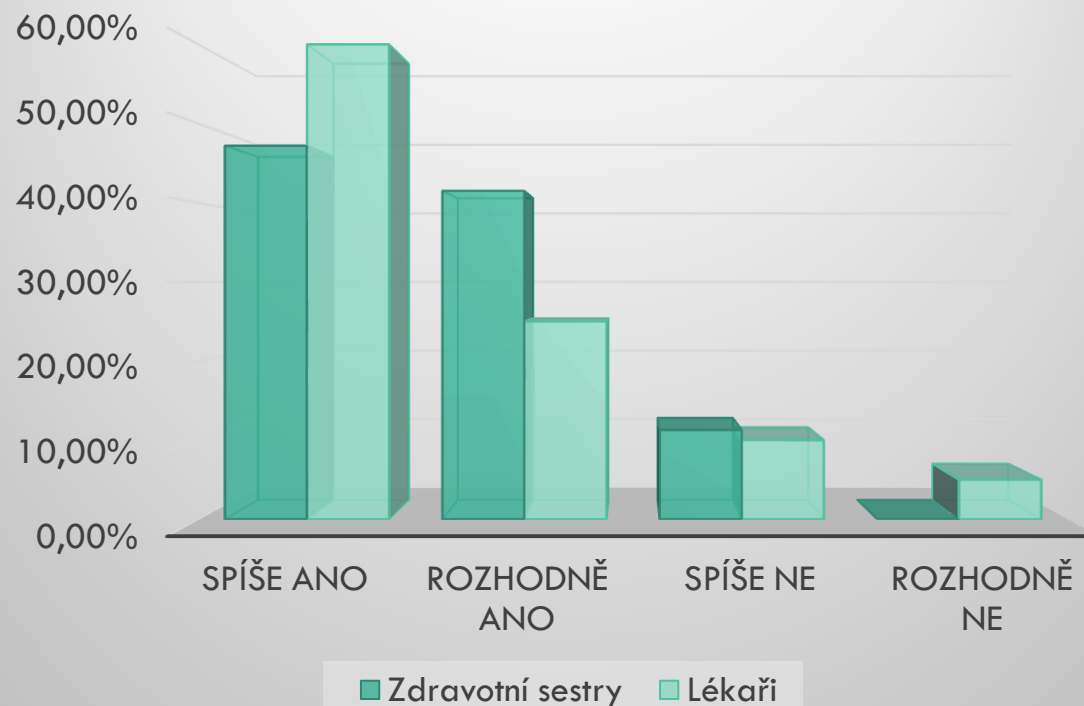

VÝSLEDKY ANKETY MEZI ZDRAVOTNÍKY

Odpovědi na otázku, jestli dotazovaní souhlasí s deaktivací ICD-srovnání odpovědí z hlediska profese dotazovaných

Odpovědi na otázku, jestli dotazovaní souhlasí s deaktivací kardiostimulátoru-srovnání podle profese

ZÁVĚR

- **Problematika vypnutí CIED (=implantabilní kardiologické přístroje) v terminální fázi onemocnění narůstá na významu se zvyšujícím se počtem pacientů žijících s takovým zařízením-v ČR se ročně implanuje cca 3000 ICD a 6000 kardiostimulátorů.**
- **Neexistuje jednoznačná zákonná norma ani doporučení odborné společnosti v ČR.**
- **Problémem je malá informovanost pacientů ze strany lékařů, ale i nechuť pacientů o tomto tématu vůbec hovořit.**

DĚKUJI ZA POZORNOST

